

Familjeliv, barnafödande och arbete; 200 kvinnor berättar om fem decennier

KAJSA SUNDSTRÖM-FEIGENBERG

När livet var som bäst

Kvinnor i Sundbyberg berättar om samlevnad, arbete och barn
Utbildningshuset Studentlitteratur
1987

Författaren skriver i förordet, att hon i 20 år haft en önskan att skriva denna bok för att redovisa erfarenheter från det kliniska arbetet som gynekolog och lyfta fram både sociala och biologiska aspekter på fertiliteten.

Resultatet är ett stycke kvinnohistoria – ett dokument över en period med genomgripande förändringar i samhälls- och familjeliv och en dramatisk utveckling av mödrahälsovård, förlossningsvård och preventivmedelsrådgivning.

Boken bygger på en intervjuundersökning av 200 kvinnor i åldrarna 20 till 60 år. Syftet var att samla ett kunskapsmaterial och utifrån detta beskriva familjeliv, barnafödande och arbete i en Stockholms-förort under de senaste fem decennierna samt att belysa och förstå hur människor ser på kärlek, barn och arbete, vad som påverkat deras val i livet och hur de i praktiken genomfört det de från början tänkt.

Varför männen utesluts redovi-

sas ärligt; svårigheter att skapa en lika självklar intervjusituation som med kvinnor vid en gynekologisk hälsokontroll samt författarens ovana att samtala med män om dessa frågor, liksom männens ovana att prata kvinnofrågor. Längre fram påpekas betydelsen av, att reproduktionens roll i männens liv blir föremål för samhällsvetenskaplig forskning.

Forskningsmetodiken anknuter till sociologisk och antropologisk forskning, där målet inte är att producera vetenskapliga resultat utan att samla kunskap om sociala skeenden och historiska förlopp om samspillet mellan individ och samhälle. Författaren påpekar, att social vetenskap inte har några naturlagar som tex fysiken och att man kanske inte kan tala om sociologisk eller historisk vetenskap men väl om social eller historisk kunskap.

I redovisningen presenteras först varje åldersgrupp för sig genom en ingående beskrivning av livsmönster och attityder inom varje grupp. Barnantal, giftermålsfrekvens, förlossningsvård, preventivmedelsval, bostad och boende, yrke, sysselsättning etc redovisas dels i tabeller, dels i berättande text. För att åskådliggöra händelser och perioder i kvinnornas reproduktiva liv har författaren på en tidsaxel med fyra parallella fält ritat in perioder av samlevnad och preventivmedelsanvändning, boende och arbete. Speciella händelser som giftermål, barns födelse, sjukdom, separation etc markeras, så att man lätt kan avläsa årtal och kvinnans ålder vid tillfället ifråga. Efter redovisningen av de fem åldersgrupperna följer ett avsnitt med jämförelser mellan grupperna och en skildring av de förändrade levnadsförhållandena för kvinnor under de fem senaste decennierna.

En av de viktigaste erfarenheterna från intervjusamtalen är den betydelse, som reproduktionen har i kvinnors liv. Förändringarna när det gäller kvinnors möjligheter att ta an-

svar för sina egna liv, är det, som för mig blir den mest positiva upplevelsen av denna mycket välskrivna och intressanta läsning. Man ser tydliga exempel på hur åtgärder från samhällets sida direkt berör människor i deras vardag. Särbeskattning och utbyggd barnomsorg är några exempel på hur möjligheten för varje vuxen att försörja sig själv befrämmas.

Läkarnas makt över dessa så viktiga händelser i kvinnors liv är på väg att brytas. De äldre kvinnorna fick ofta goda råd av sin doktor, när det gällde abort, sterilisering och barnafödande. Man hoppas att försiktigheten är större idag, när det gäller att ge råd i frågor, som är så viktiga för människors framtid; i alla händelser har kvinnornas självkänsla ökat, så att de inte längre tar doktors ord som det allena saliggörande. Författaren påpekar också, att det är en speciell utmaning för hälso- och sjukvården att ge stöd i samband med dessa händelser utan att beröva individen rätten att genomleva och själva ta ansvar för sitt reproduktiva liv.

Detta är en bok, som väcker respekt både gentemot de intervjuade och författaren. De 200 kvinnornas berättelser är en rik källa att ösa ur för den, som är intresserad av erfarenhet och upplevelser från oss, som bär upp halva himlen.

Ingrid Claesson

Utvecklingsarbete om socialbidrag

ÅKE BERGMARK

Bara pengar

En studie av renodlad socialbidrags-handläggning i Eskilstuna, Rapport i Socialt arbete nr 38-1987, Socialhögskolan, Stockholms universitet.

Eskilstuna kommun genomförde våren 1983 en organisationsförändring av socialtjänsten. Den innebar en

samtidig centralisering och decentralisering. Tvången inom socialtjänsten och socialbidragen placerades centralt inom varsin enhet medan barnomsorg, äldreomsorg och individ- och familjeomsorg integrerades i sk biståndsgupper i de nio kommundelarna.

Organisationsförändringen har följts av ett forskningsprojekt vid institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet. Projektet redovisas i en slutrapport och fyra delrapporter där denna studie om socialbidragsenheten ingår som en del.

Rapporten inleds med en beskrivning av den debatt som förts omkring socialbidragen under de senaste tio åren. Här beskrivs och diskuteras ideologiska skiljelinjer mellan föreställningen om att socialbidraget ska ses som en del i hela "biståndspaketet" contra föreställningen om att ge socialbidraget karaktär av socialförsäkring. Även begreppen "helhetssyn", "reciprocitet" och "redistribution" diskuteras.

Ett särskilt avsnitt beskriver socialbidragsenhetens arbete samt utvecklingen av socialbidragen i Eskilstuna under den senaste tioårsperioden.

Själva resultatdelen i studien bygger på intervjuer med 113 (av 120 utvalda) klienter som kom för tidsbeställda besök till socialbidragsavdelningen samt ett frågeformulär som den handläggare som klienten träffat, besvarande. Tio frågeställningar, bl.a. följande, bildar underlag för undersökningen: Blir hjälpen mer byråkratisk och opersonlig än i det gamla systemet? Blir det lättare och mindre stigmatiserande att söka bidrag i och med den nya handläggningen? Vilken typ av uppgifter har klienterna fått lämna när de sökt bidrag? Vilka krav är förenade med socialbidraget? Studiens resultat jämförs med en klientundersökning gjord i fyra kommuner med traditionell socialbidragshandläggning (socialtjänstprojektet).

När socialbidrag söks i Eskilstuna är det vanligast att endast behöva

lämna uppgifter om ekonomi och sysselsättning. En dryg fjärdedel av klienterna får också besvara frågor om sitt eventuella missbruk eller om hemförhållanden. Det vanligaste kravet för socialbidrag är att klienten aktivt söker arbete. I socialtjänstprojektet var detta krav mindre vanligt. Klienterna i Eskilstuna har inte i något fall uppfattat att medverkan i någon form av "behandlingsinsats" skulle vara ett krav för socialbidrag. I socialtjänstprojektet var sådana krav vanligare.

Drygt hälften av de tillfrågade klienterna tyckte att det kändes svårt att komma till socialbidragsenheten. De var rädda för att bli sedda av vänner och bekanta. De uppfattade sitt behov som ett personligt misslyckande. Omorganisationen medförde inte att det kändes lättare eller mindre utpekande att söka socialbidrag.

I Eskilstuna tillfrågades de klienter som hade kontakt med flera handläggare inom olika delar av socialtjänsten hur de uppfattade detta. Hälften av dem ville helst vända sig till en och samma person. Skälen till det var att de vid kontakter med flera olika handläggare måste "dra sin historia" flera gånger, att handläggningen blev sönderstyckad samt att det blev svårt att etablera en personlig kontakt.

Att separera socialbidragen från övrig socialtjänst och att låta bidragen styras av klara och enhetliga regler kan ge relationen mellan handläggare och klient en instrumentell karaktär. Personligt engagemang och empatisk inlevelse behövs inte i hanteringen, menar författarna. Handläggarna i Eskilstuna påverkades inte på ett känslomässigt sätt av ärendehandläggningen. Detta till skillnad från handläggarna i socialtjänstprojektet.

Författarna menar att klienterna inte möter en renodlad socialbidragshandläggning. En dryg fjärdedel har måst besvara frågor av mer personlig karaktär som ej rör ekonomi

och sysselsättning. Inga jämförelser görs dock med en mer traditionell socialbidragshandläggning.

Sammanfattningsvis kan sägas att studien är en intressant utredning kring ett spännande utvecklingsarbete inom socialtjänsten.

Marie Montin

Att vara barn i postmodernismens tid

SCHULTZ JØRGENSEN PER
(red)

Børn i nye familiemønstre

Hans Reitzels Forlag, København 1987.

Denna antologi vill belysa vår tids nya samlevnadsförhållanden och deras konsekvenser för barn. Närmare bestämt söker författarna göra en psykologisk, sociologisk, statistisk och juridisk analys av barns villkor när föräldrarna sammanlever utan äktenskap, skiljer sig eller flyttar ihop med en ny partner. Dansk statistik om barnfamiljer presenteras i två kapitel av Rita Knudsen och Mogens Nygaard Christoffersen, det senare en jämförelse mellan 1974 och 1985. Många av de förhållanden som presenteras här gäller säkert också Sverige, tex att fler och fler barn växer upp med ensamma föräldrar och att fler och fler barnfamiljer blir "papiroløse", dvs sammanboende utan vigsel.

Sociologen Kari Moxnes, som genomfört intervjuer med frånskilda föräldrar, analyserar skilsmässoprocessen och betonar att skilsmässans konsekvenser blir bättre för såväl barn som vuxna om det hela genomförs på ett kontrollerat sätt, tex utan alltför plötsliga förändringar. Men barn kan inte själva göra processen kontrollerad; det måste vara de vuxnas ansvar.

Göran Lassbo, knuten till det sk FAST-projektet i Göteborg, en in-

ternationell uppföljningsstudie av "familjestöd och utveckling", ger en värdefull forskningsöversikt med rikliga referenser kring barns uppväxt med ensamstående föräldrar. Psykologen Morten Nissen återger intervjuer med två flickor, 15 och 11 år gamla, tre år efter att deras föräldrar skilts. Jag slås av barnens verbalitet och förmåga till nyanseering – riktigt representativa för skilsmässobarn i gemen är väl inte dessa flickor, även om så vore önskvärt. "Altså jer er ligesom en tråd imellem dem", säger 11-åringen om sina biologiska föräldrar.

Rikke Schwartz visar hur styvsläktingar och ingifta släktingar från olika håll och generationer kan vara berikande för barn med en differentierad familjestruktur, dvs barn som har helt klart för sig vem som är släkt med vem och vilka roller de olika individerna spelar. För barn i odifferentierade, diffusa familjestrukturer kan samma uppsättning av släktingar däremot framstå som hotande.

Jørgen Graversen redogör för nyare lagstiftning och varnar för tendensen att lagstifta även om sådant som rimligen bara kan bli fromma rekommendationer, tex barnets rätt till förståelse, trygghet och ömhet. Genom att dölja behovet av verkliga förändringar i samhället kan sådana lagar motverka sitt syfte.

Särskilt givande är enligt min mening Lars Denciks kapitel "Opvækst i postmodernismen". Författaren synliggör diskrepansen mellan kravfylldhet och kravlöshet i moderna barns liv: vad som ser ut som kravlöshet eller brist på uppfostran döljer i själva verket mycket stränga krav, nämligen krav på barnet att visa social kompetens och självständighet. Sådant fordras i dag redan av förskolebarn och innebär en ny situation jämfört med för några decennier sedan. Blyga, "väluppfostrade" barn är inte dagens modell – barn i dag måste vara starka och kunna klara sig på egen hand.

För den som är väl insatt i frågor som rör barn, skilsmässa och fa-

miljestruktur innehåller denna bok kanske inte så mycket nytt, med den kan med fördel läsas av den som vill skaffa sig en allmän överblick och inte ryggat inför det danska språket. Det samlade intrycket är positivt, särskilt tack vare Denciks originella bidrag och Lassbos forskningsöversikt.

Dagmar Lagerberg

Våra recensenter

Ingrid Claesson verksam vid Kvinnokliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala, *Marie Montin* socionom, Socialmedicinska avdelningen, Örebro läns landsting, *Dagmar Lagerberg* docent, Barnhälsovården, Akademiska sjukhuset, Uppsala, *Bengt Wadman* överläkare vid medicinkliniken, Regionsjukhuset, Örebro

socialmedicinsk tidskrift

ISSN 0037-833 X

Priser (inklusive moms)

Prenumeration

Helår kr 160:–

Studerande helår kr 90:–

Lösnummer kr 26:–

Tidskriften utkommer med 7 nummer per år (därav tre dubbelnummer).

Kopiering av hela eller delar av tidskriften tillåts ej utan skriftligt medgivande från redaktionen.

Utgivningsplan 1988

Nummer	1	2	3–4	5–6	7–8	9	10
Utkommer	21/1	18/2	11/4	1/6	1/9	20/10	24/11
Sista manusdag för							
annonser:	7/12	25/1	14/3	2/5	8/8	26/9	31/10

Expedition och Prenumerationer

Färjestadsvägen 18, 161 54 Bromma

Tel. 08/37 99 10 må–to 10.00–16.00 Postgiro 1179-1

Redaktion

Slåttervägen 38, 178 00 Ekerö

Tel 0756/346 60

Annonsspriser:

Omslagets andra och tredje sida kr 2 900, fjärde sida kr 3 200,

helsida kr 2 700, halvsida kr 1 600, kvartsida kr 1 000.

Spalthöjd 210 mm, spaltbredd 70 mm,

sidans bredd (2 spalter) 150 mm.

Tryckeri: Norstedts Tryckeri, Stockholm 1988.